

SZEMLE

THE IDEALS AND PRACTICE OF MEDIEVAL KNIGHTHOOD III.

Papers from the Fourth Strawberry Hill Conference 1988
Ed. by Christopher Harper-Bill—Ruth Harvey

(The Boydell Press, Woodbridge, 1990. 180 o.)

A középkori lovagsággal foglalkozó konferencia-előadásoknak immár második kötetét veheti kezébe az olvasó. A jelen kötetben olvasható előadások 1988 márciusában hangoztak el, tematikájukban követve a korábbi találkozókat. Újdonságot talán csak a fegyvertörténet hangsúlyosabb megjelenése hozott, utalva arra, hogy a lovagi kultúra történetének a megrajzolásához nem csak a történészek és irodalomtörténészek együttműködése szükséges.

A kötet rögtön „eretnek” gondolatokkal indít. *Malcolm Barber* a katar ideológia társadalmi bázisát vizsgálja. Hangsúlyozza, hogy az eretneknek nyilvánított eszmerendszer és mozgalom délen a központi hatalom hiányának és a katolikus egyház szervezeti gyengeségének köszönhetette népszerűségét. Ilyen körülmények között természetes, hogy nemcsak a városi társadalom támogatta őket, hanem a vidék megközelíthetetlen lovagvárait uráló nemesi családok is. Ehhez a témakörhöz kapcsolódik *J. I. Catto* tanulmánya, amely tárgyául a lollardizmus és a lovagok kapcsolatát választotta. Ez az elsősorban vallási irányzat természetesen sohasem tett szert túlzott népszerűsége a társadalmi és anyagi hatalomért mindent kockára tevő lovagok körében, mégis, a Froissart által is emlegetett Sir William Beauchamp személyén keresztül mesterien ki lehet mutatni egy lovag őszinte vonzódását az irányzathoz. Fennmaradt XIV. század végi kéziratok tanúsítják kapcsolatait a lollardokkal, hitszónokaikkal, miként tudjuk, hogy kényszerűségből félbeszakított egyházi karrierje után ott van az angol királyok hadjárataiban az 1370-es és 80-as években.

A tanulmányok hagyományos megközelítésű csoportja a lovagi kultúra

sokat tárgyalt, de megnyugtatóan talán sohasem lezárt kérdéseit vizsgálja német, angol és francia földön.

Tanulságos *William Henry Jackson* áttekintése a lovagi terminológia és ideálok térhódításáról Barbarossa Frigyes udvarában (1152—1190). Megfigyelései, miszerint Frigyes alatt honosodik meg és formálódik ki a tulajdonképpeni lovagi udvar, egybevág Duby véleményével, amely a XII. század második felének tulajdonít döntő jelentőséget a lovagi kultúra európai (Nyugat-Európai) térhódításában. Ennek tudatosítása a magyarországi Anonymus-kutatásban sem árt, hiszen köztudomású Frigyes személyes átvonulása az országon. Nem lehet véletlen, hogy ehhez a tényhez kapcsolódik Magyarországon a lovagi torna („*ludus militaris*”) említése is. A *turnoimentum* első itteni említése is Fresingi Ottó *Gesta Fridericijében* található, miként megszívlelendők Barbarossa szavai is 1155-ben Rómában, amikor a korabeli frank lovagságot az ókori Róma *ordo equestris*-ének vitézségéhez, bátorságához, fegyelméhez hasonlítja.

Jim Bradbury V. Geoffroy, Anjou grófja alakját villantja fel tanulmányában. Áttekinti a gróf működését 1129 és 1151 között, de még nagyobb figyelmet szentel Guillaume de Marmoutier 1180 körül keletkezett munkájának, a *Historia Gaufredi Ducis*-nak. E munkájában a *Historia* szerzője szerzetes voltát meghazudtolóan tökéletes és mintaszerű képét rajzolja meg a tökéletes lovag-uralkodónak, aki a csatában bátor, alattvalóival könyörületes, udvarában pedig lovagi szórakozásokkal mulatja idejét. A sok-sok toposz mögött — és ellenére — az már inkább a véletlen műve, hogy a gróf a valóságban is jó képességű uralkodónak bizonyult,

s nem véletlenül jegyezték fel róla „grant chevalier e fort e bel...”.

Richard Eales, korrigálva a korábbi nézeteket, a XI. századi angliai várak eredetéről és szerepéről értekezik. Vizsgálja a várépítések indítékait a XI. században, kapcsolatukat a normann hatalom kiépítésével, majd számuk XII. századi csökkenésének okait. Ez utóbbiban nem központi, adminisztratív nyomást véli felfedezni, hanem pusztán gazdasági tényezők kényszerítő hatását.

Egyetlen lovagságról szóló tanulmánykötetből sem hiányozhat a lovagi irodalom motívumainak vizsgálata. *Defydd Evans* a solymászat irodalmáról megállapítja, hogy a madarak világában uralkodó társadalmi viszonyok és értékrend szorosan követte a kor változások udvari életét. Példáit a *Boke of St. Albans* (1486, kiad. Oxford, 1975., *Ed. Rachel Hands*) található traktátusból vette, illusztrálva a héják és sólymok antropomorf világát. *Zara Zaddy* Chrétien de Troyes műveihez (*Yvain*, *Cligés*, *Charrete*, *Erec*) fűzött megjegyzéseket, kiemelve, hogy a lovagi kultúra nők felé tett gesztusai és hódolata mennyiben összefüggött a női irodalmi patronusok megnyerésének az igényével.

Igen érdekes számunkra *Emma Mason* tanulmánya a mitikus hősöknek tulajdonított fegyverek felhasználásáról a XII. századi angol királyi propagandá-

ban. Úgy véli, hogy az Anjou-házi uralkodók, II. Henrik s fiai tudatosan nyúltak az általuk jól ismert Arthur- és Trisztán-mondakörhöz, s a hősök kardjait — a Caliburn-t és a Curtaná-t — saját személyükkel kapcsolatba hozva beépítették propagandájukba. Meglehet, ezzel próbálták ellensúlyozni a Capeting királyok tekintélyét, ami jelentős részben táplálkozott Szt. Dénes kultuszából, a Nagy Károly- és Roland-mondakör elemeiből és a legendás hírű nemzeti zászlóból, az Oriflamme-ból. A legendás kardok sorát még tovább bővíthetnénk, de maga a szerző tudatosan szűkítette le témáját az említett uralkodók korára, miként a királykoronázási ordókban való szerepüket is — sajnos — csak mellékesen érintette. Mindazonáltal úgy hisszük, hogy Tóth Zoltán *Attila's Schwert* (Wien, 1930.) c. munkájának számos megfigyelését hasznosíthatta volna munkájában.

Ian Peirce a középkori kard fejlődését tekinti át több évszázadon át (c. 850—1300) mindössze húsz oldalnyi terjedelemben. A kitűnő illusztrációk főleg az angol gyűjtemények remekművi darabjaival ismertetnek meg bennünket.

Számos tanulmány speciális témaválasztása ellenére is a kérdéskör élvezetesen tárgyaló, sok esetben gondolatébresztő megközelítést kínálja a kötet.

Veszprémy László